

Anna Osiewalska
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
anna.osiewalska@uek.krakow.pl

WOLNE I OTWARTE OPROGRAMOWANIE W BIBLIOTEKACH I INNYCH TYPACH ORGANIZACJI

Słowa kluczowe: biblioteki, WiOO, wolne i otwarte oprogramowanie, zintegrowane systemy biblioteczne, ZSB

Streszczenie: W rozdziale przedstawiono stan wykorzystania otwartego oprogramowania (dokładniej wolnego i otwartego oprogramowania – WiOO) w polskich bibliotekach. Niewielka liczba wdrożeń otwartych zintegrowanych systemów bibliotecznych w Polsce skłania do porównań z innymi organizacjami działającymi w kraju. Relacjonując wyniki badań ankietowych na temat skali i postaw wobec wykorzystania otwartego oprogramowania w Polsce, odniesiono się do danych z badań przeprowadzonych w:

- organizacjach publicznych i prywatnych [Strzała, Plata-Przechlewski, 2005a],
- administracji rządowej szczebla centralnego i wojewódzkiego [PENTOR, 2010],
- bibliotekach akademickich Łodzi [Majewska, Niezabitowska, 2010],
- podmiotach gospodarczych działających na terenie województw: mazowieckiego i świętokrzyskiego [Instytut Badań, 2010],
- przedsiębiorstwach województwa pomorskiego – badanie z roku 2011 [Urząd Statystyczny w Gdańsku, 2011].

Wyniki badań wskazują na wysoki poziom świadomości istnienia i znajomości otwartego oprogramowania oraz stosunkowo niski poziom jego wykorzystania. W zakresie postaw badania ujawniły, że główną przeszkodą w wykorzystaniu WiOO jest rutyna i przyzwyczajenie pracowników, zaś główną zaletą korzystania z WiOO są niższe koszty eksploatacji. W ostatniej części rozdziału dokonano przeglądu literatury w zakresie zarówno współtworzenia (*crowdsourcingu*) samego oprogramowania, jak i produktu danej organizacji.

1. Wdrożenia otwartych Zintegrowanych Systemów Bibliotecznych (ZSB) na tle wdrożeń systemów własnościowych

Przegląd badań nad wykorzystaniem wolnego oprogramowania wspierającego działalność bibliotek rozpoczynam od informacji na temat wykorzystania otwartych zintegrowanych systemów bibliotecznych (ZSB). Odpowiednikiem tych syste-

mów w innych organizacjach są otwarte technologie informacyjno-komunikacyjne, które GUS specyfikuje łącznie jako ERP (planowanie zasobów) lub CRM (zarządzanie relacjami z klientami) [Wolne i Otwarte, 2011, s. 24, 35]. Przykładem badania z tą specyfikacją jest ankieta z 2011 r. [Wykorzystanie technologii, 2012], gdzie w tabeli „Wykorzystanie bezpłatnego oprogramowania *open source* w przedsiębiorstwach w 2011 r.” widnieje zapis, iż otwarte systemy ERP lub CRM użytkuje 7,2% przedsiębiorstw w Polsce.

Coroczne analizy dotyczące zintegrowanych systemów bibliotecznych publikuje od 10 lat stały obserwator tego rynku, Marshall Breeding. Jest on także autorem istniejącego już 15 lat serwisu „Library Technology Guides”. Niezwykle cennym komponentem serwisu są bazy danych, które zbierają informacje o dostawcach systemów oraz, osobno, o bibliotekach (baza *lib-web-cats*).

Analizy rynku przedstawiają zestawienie firm i organizacji oferujących produkty i usługi dla bibliotek, wraz z podsumowaniem ich działalności i wpływów w danym roku oraz liczbą instalacji. Raporty sporządzane są na podstawie danych dostarczanych przez sprzedawców systemów własnościowych, ale także firm usługowych, które obsługują wdrożenia i utrzymanie systemów otwartych. Wątek otwartych ZSB przenika do analiz rynkowych M. Breedinga z raportów firm, które obsługują ich wdrożenie, utrzymanie i hosting. W roku 2014 raport odnotowuje np. duży udział firmy ByWater Solutions obsługującej wdrożenia lub obsługę systemu Koha. Badania wskazują, że przeciętne roczne koszty takich usług są o wiele mniejsze od kosztów systemów własnościowych [Riewe, 2008].

Analiza wykorzystania oprogramowania *open source* jest dużo trudniejsza, gdyż może być ono swobodnie kopiowane, preinstalowane, wreszcie wdrażane bez żadnej rejestracji. Uchwycenie trendów instalacyjnych w tym typie oprogramowania jest jednak możliwe dzięki prowadzonej od 20 lat przez M. Breedinga bazie *lib-web-cats* (zapytanie do pola *Current Automation System*, dalej wybór systemu z rozwijającej się listy systemów). Rekord wynikowy zawiera opis, składający się z następujących elementów: link do rekordu biblioteki w bazie *lib-web-cats*, do jej strony domowej, katalogu, nazwę ZSB oraz nazwę firmy, która prowadzi obsługę systemu, jeśli biblioteka zdecydowała się na takie wsparcie. Wskazane źródło danych jest mocno eksplorowane przez wielu badaczy. Świadczy o tym apel o uzupełnienie bazy *lib-web-cats* przez biblioteki, które decydują się na instalację systemu Koha: “It would also be great if you listed your library on lib-web-cats since many statistical reports on the ILS are performed using this database”¹, zamieszczony na stronie internetowej społeczności Koha.

¹ Byłoby wspaniale, gdyby Państwo wpisali swoją bibliotekę do bazy *lib-web-cats*, gdyż wiele raportów statystycznych na temat ZSB powstaje z wykorzystaniem tej właśnie bazy [Koha Users Worldwide, https://wiki.koha-community.org/wiki/Koha_Users_Worldwide].

Ze świadomością różnic w danych (własnościowe ZSB: dane kompletne za rok 2013; otwarte ZSB: dane niekompletne, pozyskane z bazy *lib-web-cats* w dniu 11.11.2014) sporządzone zostało zestawienie przedstawiające liczbę wdrożeń zarówno systemów własnościowych, jak i otwartych. Dane o wszystkich ZSB, których liczba wdrożeń przekracza 1000, przedstawione są w tabeli 1.

Tabela 1. ZSB, których liczba wdrożeń w roku 2013 (dla systemów własnościowych) oraz w roku 2014 (dla systemów otwartych) przekraczała 1000

Właściciel produktu	Nazwa systemu	L. instalacji	Źródło danych
Polaris Library Systems	Polaris ILS	2811	Library System Report 2014
open source	Koha	2725	lib-web-cats
SirsiDynix	Symphony	2496	Library System Report 2014
Ex Libris	Aleph	2367	Library System Report 2014
VTLS Inc.	Virtua	1840	Library System Report 2014
open source	OPALS	1457	lib-web-cats
open source	Evergreen	1422	lib-web-cats
InnovativeInterfaces, Inc.	Millenium	1304	Library System Report 2014
Ex Libris	Voyager	1261	Library System Report 2014
SirsiDynix	EOS.Web	1132	Library System Report 2014
SirsiDynix	Horizon	1099	Library System Report 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: M. Breeding, (2014a) oraz baza *lib-web-cats*, <http://librarytechnology.org>.

Z tabeli wynika, że na świecie jest obecnie sporo bibliotek, które działają na systemach typu *open source*. Porównując udział tych systemów w raportach z lat wcześniejszych, autor raportów potwierdza rosnący udział otwartych ZSB. Systemem wiodącym w tym rankingu jest Koha. Liczba wdrożeń tego systemu będzie nadal rosła z uwagi na fakt, że np. biblioteki publiczne w Turcji (1112 bibliotek z ogólną kolekcją 8 mln rekordów bibliograficznych) – decyzją ministerstwa, któremu podlegają – będą automatyzowane z wykorzystaniem systemu Koha [Breeding, 2014c].

Na potrzeby niniejszego opracowania dokonano uważnego przeglądu wdrożeń systemu Koha w bibliotekach akademickich. Kwerenda przeprowadzona dla systemu Koha ze wskazaniem typu biblioteki (akademicka) i z uwzględnieniem wielkości

jej zbiorów (powyżej 300 tys. wol.) obejmuje 18 bibliotek. Kwerenda w zastosowaniu do tego samego rozmiaru kolekcji, ale bez ograniczenia dotyczącego typu biblioteki (wszystkie biblioteki, łącznie z bibliotekami akademickimi) przedstawia 46 odpowiedzi. Na liście znajdują się dwie biblioteki narodowe: National Library of the Philippines (zasób: 1 678 950 wol.) oraz National Library of Venezuela (zasób: 7 131 660 wol.). System Koha radzi sobie więc z obsługą bardzo dużych zbiorów.

Raporty M. Breedinga przedstawiają także plany bibliotek dotyczące migracji do innych ZSB oraz stopień ich zadowolenia z systemów obecnie użytkowanych. Także w tym ujęciu systemy typu *open source* znajdują się na wysokich pozycjach.

Obok raportów rynkowych M. Breeding publikuje od 7 lat badania satysfakcji użytkowników ZSB, „Perceptions Surveys”, w podziale na trzy typy bibliotek: biblioteki publiczne, akademickie i szkolne. W pierwszej dziesiątce najwyżej ocenianych systemów bibliotekarze bibliotek publicznych wskazali w roku 2013 na dwa systemy otwarte: Koha i Evergreen. Systemy otwarte są liderami rankingu zarówno wśród bibliotek akademickich (Koha), jak i szkolnych (OPALS) [Breeding, 2014b].

Skoro biblioteki, które wdrożyły systemy *open source*, mają niższe przeciętne roczne opłaty związane z ich funkcjonowaniem [Riewe, 2008, s. 90], a bibliotekarze są z tych systemów zadowoleni [Breeding, 2013], to zasadne staje się pytanie, dlaczego ich wprowadzenie w polskich bibliotekach jest tak powolne, by nie rzec – oporne? Dane uzasadniające tę opinię oraz przedstawiające odpowiedź na pytanie, jakie ZSB są wdrażane w Polsce, przedstawia tabela 2.

Na ogólną liczbę 4937 bibliotek używających ZSB odnotowano 6 wykorzystujących otwarte ZSB, co stanowi zaledwie 1,21 promila. Jeśli tych 6 bibliotek odnieść do wszystkich bibliotek w Polsce, to udział ten jest jeszcze niższy.

W kontekście tego wyniku warto zastanowić się, czy wdrożenie systemów *open source* może być oceniane jedynie w aspekcie kosztów biblioteki i poziomu satysfakcji bibliotekarzy. Jest to pytanie, które podejmuje dyskusję z następującym stwierdzeniem: „I see open source as one of the viable alternatives available to libraries today, but one that must stand on its merits of functional capabilities and economic value and not on philosophical preferences”². Wydaje się, że odpowiedzi na zadane pytanie nie można poszukiwać tylko w bibliotekach. Jak zatem w Polsce reagują na podobne wyzwania organizacje sektora biznesu i administracji publicznej?

² „Postrzegam *open source* jako realną alternatywę dla bibliotek dzisiaj, ale taką, która musi bronić się własnymi możliwościami funkcjonalnymi i wartością ekonomiczną, nie zaś preferencjami światopoglądowymi” [Breeding, 2014c, s. 2].

Tabela 2. ZSB w polskich bibliotekach

baza <i>lib-web-cats</i> : biblioteki z Polski, określające ZSB		zintegrowany system biblioteczny	K. Winogrodzka, <i>Raport o stanie komputeryzacji bibliotek publicznych w roku 2012</i>	sumaryczna liczba bibliotek użytkujących system (A+B)
A w tym biblioteki nieujęte w raporcie bibliotek publicznych	wszystkie biblioteki		B biblioteki publiczne	
2	2	Absys.Net		2
47	49	ALEPH 500	313	360
1	1	APIS-ZB		1
4	4	CDS/ISIS		4
57	57	Horizon	43	100
6	6	Koha – Independent		6
9	10	Libra 2000	429	438
17	19	MAK (wszystkie wersje)	1662	1679
1	6	Mateusz	364	365
1	1	Millennium		1
8	10	PATRON	169	177
20	20	PROLIB	223	243
18	18	SOWA	1326	1344
9	9	Symphony		9
3	3	TINLIB		3
70	70	VIRTUA	4	74
6	6	inne	125	131
	291		4658	4937

Źródło: opracowanie własne na podstawie wymienionych w tabeli źródeł danych.

2. Stan wykorzystania i postawy wobec WiOO w Polsce: przegląd badań

Niniejszy przegląd składa się z dwóch części:

- opisowej, której zadaniem jest przedstawienie wykorzystania WiOO jako tematu często podejmowanego i ważnego z punktu widzenia konkurencyjności firm i rozwoju społeczeństwa informacyjnego

oraz

- tabelarycznej, zestawiającej wyniki badań w zakresach: stanu wykorzystania WiOO (tabela 3), opinii badanych na temat korzyści z tego oprogramowania (tabela 4) i barier w jego wykorzystywaniu (tabela 5).

Jedną z pierwszych w Polsce prac badawczych na temat stanu wykorzystania otwartego oprogramowania, a także korzyści z jego stosowania i barier utrudniających jego akceptację, podjęli w 2005 r. ekonomiści [Strzała, Plata-Przechlewski, 2005]. Autorzy podają, że źródłem ich inspiracji, a także częściowo wzorem, było badanie wykorzystania oprogramowania *open source* przeprowadzone w trzech krajach europejskich: Wielkiej Brytanii, Szwecji i Niemczech, w roku 2002 (*Berlecon Research*, 2002). W pierwszym rodzimym badaniu ankietą objęto pracowników z losowo dobranej próby średnich i dużych organizacji. Próbę wygenerowano z wykorzystaniem utrzymywanej przez Główny Urząd Statystyczny Bazy Jednostek Statystycznych, która stanowi dla GUS operat do badań reprezentacyjnych. W 216 ankietach zwrotnych respondenci określali sposób wykorzystania oprogramowania otwartego, w trzech kategoriach: stale w istotnych zastosowaniach, sporadycznie, planując zastosowanie, w podziale na systemy: serwerowe, bazodanowe, webowe lub desktopowe. W ankiecie zapytano także o czynniki determinujące wykorzystanie oprogramowania otwartego: ocenę korzyści z jego stosowania, a także ocenę barier związanych z jego wdrożeniem. Wyniki tego badania, zbiorczo w porównaniu z wynikami z innych badań, przedstawiają tabele 3–5.

W roku 2005 autorzy przeprowadzili badanie uzupełniające, które jako niereprezentatywne, nie zostało przedstawione do porównań w niniejszej pracy. Pomimo niedoskonałości metodologicznych, autorzy uważają to badanie za bardzo cenne ze względu na duży udział w próbie przedsiębiorstw z branż wykorzystujących wysokie technologie [Strzała, Plata-Przechlewski, 2005b].

Po kilku latach przerwy, w roku 2010, pojawiły się kolejne publikacje z wynikami badań na temat WiOO. W marcu 2010 r. ukazał się raport z badań, które Fundacja WiOO przeprowadziła przy współpracy agencji badawczej Pentor RI w urzędach centralnych oraz urzędach szczebla wojewódzkiego w lutym 2010 r. Odpowiedzi 101 pracowników działów IT tych instytucji zawierały dane na temat wykorzystywanego oprogramowania oraz opinie na temat wolnego oprogramowania oraz jego potencjału jako narzędzia pracy administracji publicznej. Pytania w ankiecie ujęto, podając następujące kategorie oprogramowania: system operacyjny – stanowiska komputerowe, system operacyjny – serwery, pakiety biurowe – stanowiska komputerowe, przeglądarki internetowe. W części dotyczącej opinii na temat WiOO ankietę zawierała szerszą skalę odpowiedzi. Jej wyniki także przedstawiają tabele 3–5.

Kolejne opracowanie omawianego przedmiotu stanowi publikacja „Wolne i Otwarte Oprogramowanie w polskich przedsiębiorstwach” z 2011 r., wydana

jako efekt realizacji projektu badawczego pt. „Wpływ wykorzystania Wolnego i Otwartego Oprogramowania na konkurencyjność polskich przedsiębiorstw”, zrealizowanego w Zakładzie Konkurencyjności Przedsiębiorstw Instytutu Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur w Warszawie w latach 2010–2011. Na potrzeby tej pracy wykorzystano wyniki badań z IV kwartału 2010 r., opisane w jednym z rozdziałów części II (empirycznej) opracowania [Konat, 2011a]. Badania na próbie wylosowanych przez GUS podmiotów gospodarczych województw: mazowieckiego i świętokrzyskiego, prezentowane są w porównaniu z wynikami z innych badań w tabelach 3–5 (tabela 5 – patrz: aneks.)

W niniejszym przeglądzie prac badawczych nad WiOO warto zwrócić uwagę na wyniki badania przeprowadzonego na losowo dobranej próbie spośród pracowników łódzkich bibliotek akademickich w 2010 r. [Majewska, Niezabitowska, 2010]. W bibliotekach tych ankietowano bibliotekarzy pod względem ich własnych stacji roboczych, pytając jedynie o powody korzystania z WiOO. Wyłoniona podczas badań kwestia bariery w jego stosowaniu dotyczyła nie tyle oceny przez ankietowanych jego ograniczeń czy wad, ile niepewności w zakresie zezwolenia osób zarządzających oprogramowaniem w tych placówkach na jego stosowanie. Kwestię tę podjęto w dodatkowej ankiecie skierowanej do przedstawicieli bibliotek, wyjaśniającej, że „darmowe oprogramowanie (jeśli jest potrzebne do celów zawodowych) może być bez większych przeszkód instalowane i użytkowane przez pracowników”. Wyniki tej ankiety przedstawiono w tabelach 3–4 (tabela 4 – patrz aneks).

Zaproponowany przegląd zamyka wątek dotyczący badania ankietowego na temat wykorzystania WiOO w 5953 przedsiębiorstwach województwa pomorskiego z roku 2011. Ankietowanie przeprowadzono bez badania opinii na temat WiOO, dlatego wyniki tej ankiety przedstawiono tylko w tabeli 3. Organizator badania, Urząd Statystyczny w Gdańsku, wyspecyfikował natomiast zapytanie o wykorzystaniu otwartych systemów zintegrowanych typu ERP lub CRM i dodatkowo odniósł wyniki ze swojego regionu do danych dla kraju. Do tego właśnie krajowego wyniku odnoszę się we wprowadzeniu do niniejszego opracowania, zastanawiając się, na ile wyliczany w pierwszej części pracy udział wdrożeń otwartych zintegrowanych systemów bibliotecznych (ZSB) w Polsce będzie odpowiadać przeciętnemu poziomowi wdrożeń otwartych zintegrowanych systemów w innych polskich organizacjach.

Poziom wykorzystania WiOO w badanych organizacjach autorzy badań oceniają jako wysoki. Jeszcze raz zwracam uwagę na dane dotyczące wdrożeń w zakresie systemów ERP lub CRM. Są to systemy należące do klasy systemów zintegrowanych. Umożliwiają one objęcie całości problemów decyzyjnych w poszczególnych zasobach czy też procesach. Systemy ERP są przeznaczone do zarządzania zasobami rzeczowymi, zaś systemy CRM do zarządzania relacjami z klientami [Wolne i Otwarte, 2011, s. 24].

Tabela 3. Zestawienie wyników badań nad wykorzystaniem WiOO w różnych organizacjach w Polsce

Data badania	2005	2010.02	2010.09– –2010.10	2010 IV kwartał	2011	
Grupa docelowa	przedsiębiorstwa i jednostki budżetowe	rządowa administracja publiczna	biblioteki akademickie Łodzi	podmioty woj. mazowieckiego i świętokrzyskiego	przedsiębiorstwa woj. pomorskiego	dane dla Polski
Liczba ankiet wysłanych	994	500	179	3000	—	—
Liczba ankiet otrzymanych	503 ankiety z 216 organizacji	101	95 z 7 bibliotek	434	5953 przedsiębiorstwa	—
Publikacja z wynikami badań	Strzała, Plata-Przechlewski, 2005a	Wykorzystanie wolnego i otwartego oprogramowania w rządowej administracji publicznej. Raport, 2010	Majewska, Niezabitowska, 2010	Konat, 2011a	Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w przedsiębiorstwach w województwie pomorskim w 2011 r.	
Wyniki w %						
Ogółem we wszystkich zastosowaniach	60,8	—	---	56,5	79,3	78
Zastosowania serwerowe	45	14 (współużywanie systemów własnościowych i otwartych jest na poziomie 61%)	---	—	—	
bazodanowe	36,7	—	—			
– w tym systemy zintegrowane typu ERP lub CRM		—	---		7,5	7,2
webowe	38,2	36	99		68,7	66,6
desktopowe	32,2	19	86		59,8	59,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji z wynikami badań.

W instytucjach innych niż biblioteki główną korzyścią z WiOO są niższe koszty. Jakkolwiek to zagadnienie zostało sformułowane w ankietach, zbierało najwięcej pozytywnych odpowiedzi. Zauważam, że idee otwartości znajdują się nie tylko w polu widzenia bibliotekarzy, ale także pracowników rządowej administracji publicznej.

Jednomyslna jest odpowiedź ankietowanych z innych instytucji, w których te pytania były formułowane: „główną przeszkodą w stosowaniu WiOO są przyzwyczajenie i rutyna pracowników”. Analizując wysokie notowania systemów własnościowych w zakresie bezpieczeństwa i jakości, zwracam z kolei uwagę na liczne pozytywne opinie w tym aspekcie dla WiOO widoczne w tabeli 4 (patrz aneks). W tej samej próbie badawczej pracowników podmiotów woj. mazowieckiego i świętokrzyskiego, WiOO za systemy bezpieczne uznało 12% respondentów, zaś za systemy o wystarczająco dobrej jakości – 15,2%.

Ankieta przeprowadzona w bibliotekach, co wyjaśniałam w części opisowej, nie zawierała pytania o bariery w stosowaniu WiOO, dlatego nie ma jej w tabeli 5 (patrz aneks).

3. Postawy wobec WiOO ujawnione w bibliotekach akademickich Łodzi

Bibliotekarze w bibliotekach akademickich Łodzi podważają narastające w miarę zapoznawania się z wynikami wcześniej omówionych badań przekonanie, że główną przeszkodą w przejściu do oprogramowania otwartego jest rutyna i przyzwyczajenie pracowników. Wykazują dużą znajomość oprogramowania otwartego i łatwość korzystania z niego. 87% badanych osób nie ma problemów z obsługą tego typu aplikacji. Z tonu artykułu opisującego wyniki badań należy raczej wnioskować, że bibliotekarze nie widzą wad tego oprogramowania [Majewska, Niezabitowska, 2010]. Wymieniając przyczyny wykorzystywania darmowego oprogramowania w pracy zawodowej, ankietowani wskazali łatwość dostępu do tego typu oprogramowania – 67%, i jakość aplikacji darmowych (nieodbiegającą od jakości programów płatnych) – 56%. Sugestie natury ekonomicznej oraz przesłanki ideologiczne (m.in. przychylność i sprzyjanie ideom otwartości) wskazało jako swoją motywację odpowiednio 23% i 22% osób.

Pytanie o ekonomię w bibliotekach i sprzyjanie ideom otwartości jest dodatkową wartością tego sondażu. Autorki badania odwołują się do znajomości misji i realiów funkcjonowania bibliotek. Ograniczenia budżetowe bibliotek oznaczają konieczność wyborów. Biblioteki akademickie zatrudniające własnych informatyków mogą rozważać następujący wybór: roczne opłaty licencyjne za programy własnościowe i utrzymanie systemu albo rozszerzona oferta zakupu baz danych dla

naukowców. Mogą wreszcie stanąć twarzą w twarz z następującym problemem: gdzie szukać oszczędności, po stronie kosztów rzeczowych czy osobowych? Finanse są ważnym aspektem funkcjonowania bibliotek i warto, by świadomych tego faktu było więcej niż 23% bibliotekarzy.

Istotnym motywem podjęcia badań przez cytowane autorki była kwestia promocji otwartości. Skoro w bibliotekach toczy się tak wiele dyskusji wokół otwartości, warto ustalić, czy bibliotekarze są z nią praktycznie obeznani. Czy bibliotekarze bibliotek akademickich, tak bardzo zaangażowani w ruch *open access*, zakładający otwarte repozytoria, biblioteki cyfrowe, digitalizujący dzieła przechodzące do domeny publicznej, świadomi korzyści, jakie przynosi nauce zniesienie barier dostępu do prac naukowych, właściwie rozumieją znaczenie otwartego kodu programów komputerowych? Czy możliwość rozwoju produktów (głównie katalogów) przez społeczność programistów nie jest raczej mylona z możliwością naruszenia zasobów elektronicznych biblioteki? Jakie możliwości stwarza dla biblioteki otwarty kod?

4. Otwarty kod i *crowdsourcing*

Systemy licencjonowane charakteryzują się tym, że użytkownikom nie wolno wносить do nich zmian. Kluczowe wolności programów otwartych to: „Wolność do analizowania działania programu oraz wprowadzania poprawek, dostosowywania go do własnych potrzeb”, „wolność do ulepszania programu, a następnie dystrybuowania własnych ulepszeń, tak aby mogła z nich skorzystać cała społeczność” [Fundacja Wolnego i Otwartego Oprogramowania].

Co takiego mogą wnieść do otwartych produktów programiści? Mogą pomóc w doraźnych problemach, ale to nie wszystko. Obszarem ciekawych obserwacji są przedsiębiorstwa. Okazuje się, że firmy poszukują dobrych pomysłów i rozwiązań poza organizacją. „Przełomowe innowacje coraz częściej rodzą się przy współudziale pasjonatów, niezwiązanych z przedsiębiorstwami, skupionych wokół internetowych społeczności bądź tworzących wirtualne wspólnoty praktyków. Innowacje powstają dzięki łączeniu rozwiązań z różnych dziedzin, wykorzystaniu różnorodnych pomysłów i idei. Coraz więcej firm, poszukując kreatywnych rozwiązań, otwiera się na współpracę z osobami i podmiotami z zewnątrz, wchodząc w ten sposób na ścieżkę otwartych innowacji (*open innovation*) czy też *crowdsourcingu*” [Radziszewska, 2013]. Spośród 12 przykładów stosowania *crowdsourcingu* wymienionych na blogu Crowdsourcing.org.pl, na rysunku 1 pokazuję ten, który wiąże się z udostępnieniem programu. Szerzej o tym projekcie pisze Justyna Szumniak-Samolej [Szumniak-Samolej, 2012].

Rysunek 1. Crowdsourcing w praktyce

Crowdsourcing w praktyce

[← Powrót](#)

12 przykładów wykorzystania crowdsourcingu

Poniżej prezentujemy dwanaście różnych przykładów dużych firm korzystających z crowdsourcingu dla rozwoju innowacji.

- 1. Lego DesignByMe** – Lego oddało w ręce tłumy projekty wielu swoich kolekcji klocków. Poprzez umożliwienie użytkownikom pobrania z strony Lego programu do projektowania klocków, który działa na ich komputerach, mają oni możliwość tworzenia swoich własnych kolekcji lego online i następnie udostępniania ich koncepcji szerszej publiczności. Poprzez możliwość zaangażowania się ich klientów w rozwój klocków, odpowiadają na ich potrzeby tworząc produkt, który oczekują. Dodatkowo mogą śledzić trendy oraz zwiększać potencjał rynku dla każdego z produktów. Lego ponadto poinformowało, że dzięki swoim działaniom mogli zredukować koszty produkcji do maksymalnie niskiego poziomu a w tym samym czasie podnieść zadowolenie konsumentów prawie do 100%

Źródło: Crowdsourcing w praktyce. <http://www.crowdsourcing.org/pl/12-przykladow-wykorzystania-crowdsourcingu.html> [odczyt: 18.10.2014].

Kod źródłowy systemu Koha jest dostępny, jednak wielu użytkowników bibliotek może nie tyle chcieć w nim działać (a przecież są wśród nich także znakomici programiści), co ma pomysły, jak ulepszyć obserwowany produkt finalny – czyli katalog. Jeden z ewenementów w świecie katalogów bibliotecznych to zaproszenie do zgłaszania pomysłów i życzeń dotyczących doskonalenia katalogu. Zaproszenie do współpracy w tym zakresie umieszczono na oficjalnej stronie Koha. Prezentuję je na rysunku 2.

Rysunek 2. Strona domowa systemu Koha, zakładka: zaangażuj się

[Home](#) [News](#) [About](#) [Calendar](#) [Demo](#) [Documentation](#) [Download Koha](#) [Get Involved](#) [KohaCon](#) [Support](#)

[Home](#) > [Get Involved](#) > For Library Users

For Library Users

We always love to hear from users of Koha... not just librarians, but normal people like you who have to interact with the catalog in order to use the library.

We are always looking for ways to improve Koha's catalog:

What would make it **even easier** for you to use your library's catalog?

Is there **anything that annoys you** about your library's catalog?

"Boy, **it sure would be cool** if the library catalog..."

Leave your suggestions in the comments. If we incorporate your suggestion, if you leave your name, we'll make sure to note that in our documentation.

Google Custom Search

Community Resources

- Bugzilla Bugzilla for the Koha Project
- Code of Conduct
- Github
- Koha Github Web interface for public Git repositories for Koha
- Koha Wiki
- Meeting Transcripts and Minutes
- Ohioh
- Project Dashboard
- Release Schedule
- Vimeo Channel Videos, tutorials, and other information from Koha users

Źródło: Koha Community: Koha Users Worldwide. <http://koha-community.org/get-involved/for-library-users/> [odczyt: 18.10.2014].

5. Wnioski dla bibliotek

Twarde ograniczenia budżetowe bibliotek oznaczają nieuchronność zmian. Rozważać je muszą biblioteki, ale także dostawcy systemów własnościowych. Ostatnie przejścia na tym rynku zdają się świadczyć, że dostawcy adaptują się do tych ograniczeń i do zmieniającego się rynku. Pojawienie się otwartych ZSB stawia biblioteki w lepszej sytuacji. Pozycja bibliotek staje się jeszcze mocniejsza, w miarę jak rośnie udział wdrożeń tych systemów (tworzą się wirtualne społeczności praktyków). W tym sensie systemy otwarte stanowią dobro wspólne. Dyskusję WiOO jako dobra publicznego przedstawia Grzegorz Konat [Konat, 2011b, s. 55].

ZSB jako systemy o wysokiej złożoności stwarzają ryzyko uzależnienia od dotychczasowego wykonawcy, przed którym ostrzega Urząd Zamówień Publicznych w swoich rekomendacjach [Udzielanie zamówień, 2009, s. 26]. Uzależnienie takie może prowadzić do akceptacji wymuszonego przejścia na nowsze, niekoniecznie lepsze wersje programów, za nowsze, wyższe ceny. W sytuacji twardego ograniczenia finansowego biblioteka może zaniechać używania własnościowego ZSB i nie pogrążyć jej to w „wiekach średnich”. To dostateczne powody, dla których dostawcy dotychczasowych systemów powinni obawiać się nowych czasów bardziej niż bibliotekarze.

Bibliotekarzom jednak również towarzyszą obawy. Konserwatywne środowisko raczej niechętnie odnosi się do zmian. Poza wszystkim, we wdzięcznej pamięci pozostaje pierwsze 20 lat komputeryzacji bibliotek w Polsce, kiedy to udało się odejść od kart katalogowych na rzecz systemów zintegrowanych, przy rzeczywistym wsparciu ich dostawców. To razem z nimi unowocześnione zostały biblioteki – choć tak bardzo obawiano się przejścia oznaczającego zamianę sprawdzonego przez wiele dziesiątków lat nośnika papierowego na nośnik elektroniczny.

W nowych czasach trzeba jednak wyciszać emocje i zmieniać przyzwyczajenia. Ostatecznie trzeba będzie podpisać się pod trzeźwym stanowiskiem M. Breediniga, który w *open source* widzi realną alternatywę dostępną dziś dla bibliotek, oceniających przede wszystkim relację funkcjonalności do kosztu.

Bibliografia

Berlecon Research: *Free/libre and open source software: Survey and study* (2002). <http://flossproject.org/report/> [odczyt: 19.02.2015].

Breeding Marshall (2014a). *Library Systems Report 2014: Competition and Strategic Cooperation*. "American Libraries", May, s. 21–33.

Breeding Marshall (2014b). *Perceptions 2013: An International Survey of Library Automation*. <http://www.librarytechnology.org/perceptions2013.pl> [odczyt: 19.02.2015].

Breeding Marshall (2014c). *The Evolution of the Koha Open Source ILS*. „Smart Libraries”, vol. 34, nr 4, s. 1–7.

Crowdsourcing w praktyce. <http://www.crowdsourcing.org.pl/12-przykladowwykorzystania-crowdsourcingu.html> [odczyt: 19.02.2015].

Fundacja Wolnego i Otwartego Oprogramowania. <https://fwioo.pl/article/33/rms-w-krakowie-okiem-fundacji/> [odczyt: 19.02.2015].

Koha Community: Koha Users Worldwide. http://wiki.koha-community.org/wiki/Koha_Users_Worldwide [odczyt: 19.02.2015].

Konat Grzegorz (2011a). Determinanty i bariery wykorzystania Wolnego i Otwartego Oprogramowania [w:] *Wolne i Otwarte Oprogramowanie w polskich przedsiębiorstwach*. Red. nauk. Grzegorz Konat, Tadeusz Smuga. IBRKK Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa, s. 170–193.

Konat Grzegorz (2011b). Ekonomiczna analiza Wolnego i Otwartego Oprogramowania [w:] *Wolne i Otwarte Oprogramowanie w polskich przedsiębiorstwach*. Red. nauk. Grzegorz Konat, Tadeusz Smuga. IBRKK Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa, s. 51–64.

Majewska Paulina; Niezabitowska Sylwia (2010). *Wykorzystanie darmowego oprogramowania do celów zawodowych przez pracowników łódzkich bibliotek uczelnianych*. „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Librorum”, 16, s. 203–221. dspace.uni.lodz.pl:8080/xmlui/handle/11089/2074 [odczyt: 19.02.2015].

Radziszewska Aleksandra (2013). *Crowdsourcing jako forma wykorzystania innowacyjności wirtualnych społeczności*. „Współczesne Zarządzanie”, nr 2, s. 180–189. jml2012.indexcopernicus.com/fulltxt.php?ICID=1072806 [odczyt: 19.02.2015].

Riewe Linda M. (2008). *Survey of Open Source Integrated Library Systems*. Master's Theses and Graduate Research of San Jose State University. http://scholarworks.sjsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4477&context=etd_theses [odczyt: 19.02.2015].

Strzała Krystyna, Plata-Przechlewski Tomasz (2005a). *Oprogramowanie otwarte w polskich organizacjach: ocena stopnia wykorzystania, korzyści i kosztów*. Raport z badań: projekt nr 1 H02B 001 26 MEiN, Kwidzyn. <http://www.wsz.kwidzyn.edu.pl/badania/raport05/os-wraport05.pdf> [odczyt: 19.02.2015].

Strzała Krystyna, Plata-Przechlewski Tomasz (2005b). *Korzyści i bariery związane z wdrażaniem oprogramowania Open Source w polskich organizacjach*. <http://pinkaccordions.homelinux.org/staff/tp/Proj/osss/raport05/os-wraport05.pdf> [odczyt: 19.02.2015].

Szumniak-Samolej Justyna (2012). *Współpraca z tłumem. Nowe modele współpracy między przedsiębiorstwami i interesariuszami*. „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów”. (Zeszyt Naukowy 118), s. 30–46. <http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KZiF/publikacje/Zeszyty%20Naukowe%20KZiF/Documents/118.pdf> [odczyt: 19.02.2015].

Udzielanie zamówień publicznych na systemy informatyczne: rekomendacje (2009). www.uzp.gov.pl/cmsws/page/GetFile1.aspx?attid=2428 [odczyt: 19.02.2015].

Winogrodzka Katarzyna, *Raport o stanie komputeryzacji bibliotek publicznych w roku 2012*. <http://pliki.sbp.pl/prezentacje/automatyzacja2012/kwinogrodzka.ppsx> [odczyt: 19.02.2015].

Wolne i Otwarte Oprogramowanie w polskich przedsiębiorstwach (2011). Red. nauk. Grzegorz Konat, Tadeusz Smuga. IBRKK Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.

Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w przedsiębiorstwach w województwie pomorskim w 2011 r. Urząd Statystyczny w Gdańsku. Opracowania Sygnalne, grudzień 2012.

Wykorzystanie wolnego i otwartego oprogramowania w rządowej administracji publicznej. Kompendium.

http://pppit.org.pl/publikacje/Wykorzystanie_wolnego_oprogramowania_w%20administracji_publicznej_Wa_wa_30.09.2010.pdf [odczyt: 19.02.2015].

Wykorzystanie wolnego i otwartego oprogramowania w rządowej administracji publicznej. Raport z badania ilościowego dla Fundacji Wolnego i Otwartego Oprogramowania. Poznań: Fundacja Wolnego i Otwartego Oprogramowania, marzec 2010. http://pppit.org.pl/publikacje/badanie_pentor.pdf [odczyt: 19.02.2015].